

УДК 342.9

ОСОБЛИВІ ОЗНАКИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

SPECIAL FEATURES OF LEGAL ENTITY AS A SUBJECT OF ADMINISTRATIVE OFFENCE

Петрова І.Г.,

*здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

У статті аналізується поняття «юридичної особи» як суб'єкта адміністративного правопорушення через призму притаманним лише йому індивідуальних ознак, що якісно здійснюють її визначення та кваліфікацію. Визначено, які ознаки варто віднести до особливих. У статті проаналізовано та виділено ознаки міжгалузевого поняття юридичної особи.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, адміністративна відповідальність, природокористування, юридична особа, юридична відповідальність.

В статье анализируется понятие «юридического лица» как субъекта административного правонарушения сквозь призму присущих лишь ему индивидуальных признаков, которые качественно осуществляют ее определение и классификацию. Определено, какие признаки следует отнести к особым. В статье проанализировано и выделено признаки межотраслевого понятия юридического лица.

Ключевые слова: административное правонарушение, административная ответственность, природопользование, юридическое лицо, юридическая ответственность.

The concept of «legal person» as the subject of an administrative offense in the light of the inherent only to it is individual signs, which are qualitatively carry out its definition and classification is analyzed in the article. It is determined what features should be referred to a special one. The article is reviewed and highlighted signs of interdisciplinary concept of legal entity.

Key words: administrative offense, administrative responsibility, environmental using, legal entity, legal responsibility.

Відповідно до чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП) юридичні особи не визнаються суб'єктом адміністративного правопорушення та не несуть адміністративну відповідальність за вчинення протиправних, суспільно-шкідливих діянь. Це обумовлено багатьма факторами: перш за все чинний КУпАП прийнятий у 1984 році, характерними рисами цього періоду були відсутність ринкової економіки, відсутність підприємництва в сучасному розумінні цього слова на той час, і що дуже важливо перебування природних ресурсів у державній власності. Проте, випадки вчинення правопорушень у сфері використання та охорони природних ресурсів саме юридичними особами

дедали частішають. Для надання визначення поняття «юридичної особи» як суб'єкта адміністративного правопорушення, зокрема у сфері використання та охорони природних ресурсів, слід визначити притаманні лише йому індивідуальні ознаки.

Правові дослідження з даної проблематики проводилися частково і їх здійснювали такі вчені, як Андрейцев В., Засць О., Лук'янець Д., Шемшученко Ю., Шем'яков О., Хохлова І. та деякі інші.

Проблема адміністративної відповідальності юридичних осіб в Україні тісно пов'язана з загальними проблемами юридичної відповідальності і являється особливо актуальною в сучасний період розвитку нашого суспільства та держави [1, с. 3].

Сьогодні ситуація, яка склалася, щодо правового визначення поняття «юридичні особи», створилася, насамперед, виходячи з позиції спеціалістів в галузі цивільного права.

У ст. 80 Цивільного кодексу України закріплено поняття юридичної особи, відповідно до якої це організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку [2]. Юридична особа наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді.

Юридична особа є суб'єктом, як публічного, так і приватного права, може вступати в цивільні, трудові, адміністративні та кримінальні відносини. Однак, при дослідженні феномену юридичної особи важливим питанням є обґрунтування розмежування майна корпорації і учасників цієї корпорації, а також третіх осіб. Адже, виступаючи від свого імені у різних правових відносинах, юридична особа має право вступати у відносини і від імені відповідаючого в рамках цих відносин власним майном [3, с. 153-156].

Цивільний кодекс України виділяє такі ознаки юридичної особи: така особа має пройти відповідну процедуру створення (ст.ст. 87, 88 ЦК України), процедуру державної реєстрації у порядку, встановленому законом (ст. 89 ЦКУ), мати цивільну правоздатність та дієздатність (ст.ст. 91, 92 ЦКУ), мати право бути позивачем і відповідачем у суді; організаційна єдність (ст. 97 ЦКУ); можливість нести самостійну майнову відповідальність (ст. 96 ЦКУ); здатність виступати в цивільному обороті від свого імені (ст. 90 ЦКУ) [2].

Не дивлячись на те, що насправді юридична особа характеризується цивільною та адміністративною правосуб'єктністю, в законодавчому полі вона визначається виключно як суб'єкт цивільних та господарських правовідносин. Проте, з огляду на загально-теоретичні позиції, найбільш правильним, на нашу ж думку, буде дослідження поняття «юридичної особи» як суб'єкта адміністративного правопорушення.

На наш погляд, необхідно визначити основні ознаки юридичної особи, на основі яких у нас з'явиться можливість надати якісно нове визначення поняття «юридичної особи» як суб'єкта адміністративної відповідальності в цілому, так і суб'єкта адміністративної відповідальності у сфері природокористування.

Загальноновизнаним поняттям, що має неабияке значення для здійснення подальшого дослідження, на нашу думку, виступає поняття «суб'єкт права». Саме від нього й відштовхуються переважно більшість вчених-адміністративістів. Поняття «суб'єкт права» є загальноновизнаним з точки зору загальної теорії права, тому, недоречно ставити його під сумнів.

Право, в будь-якому прояві, не лише окремі його галузі – цивільне та адміністративне право, а і в цілому, а також ряд вчених, переважним чином, виділяють колективні та індивідуальні суб'єкти в рамках суб'єктів адміністративних правовідносин [4, с. 66], однак не всі автори притримуються даної думки [5, с. 63].

Індивідуальні суб'єкти – окремі громадяни (фізичні особи) та колективні суб'єкти – різноманітні ор-

ганізації (в цивільному та господарському праві дані колективні суб'єкти правовідносин іменуються юридичними особами) [6, с. 432]. Якщо адміністративне або цивільне право відмовляє будь-якому колективу у визнанні за ним цивільної або адміністративної правоздатності, це означає, що воно розглядається як організаційно-відокремлений колектив, що здатний бути самостійним (особливим) носієм адміністративних та цивільних прав і обов'язків, або ж як відокремлена група громадян, пов'язаних між собою відповідними майновими та особистими відносинами, або ж як підпорядковану, несамостійну частину того державного органу або кооперативно-господарської організації, у склад яких входить відповідний колектив.

У сучасній науці адміністративного права виділяються кілька основних концепцій (підходів) щодо поняття «колективного суб'єкта».

Перша зводиться до того, що колективними суб'єктами адміністративних правовідносин визнаються «організовані, відокремлені, само управлінські групи людей, що наділені правами виступати у зносинах з іншими суб'єктами в якості єдиного цілісного публічно-правового утворення (наприклад спілки, організації, колективи і т.д.) [4, с. 66]. При цьому сам термін «юридична особа» авторами як такий не вживається, хоча певну аналогію все ж таки можна прослідкувати через термін «організація» [7, с. 221], що досить часто вживається як при визначенні колективного суб'єкта так і при застосуванні змісту ст. 80 ЦКУ.

Колективні суб'єкти адміністративних правовідносин являють собою організації, тобто об'єднання фізичних осіб [4, с. 68], яким характерні такі ознаки, як наявність власного відокремленого майна; створення, виробництво матеріальних і духовних цінностей; реалізація інших потреб її членів.

Неможливо не помітити певного розходження точок зору вчених щодо змісту поняття «колективний суб'єкт». Вважаємо, що першопричиною до різних поглядів вчених щодо даної проблематики є наступні риси:

- так званий «термінологічний різнобій». Інакше кажучи, з часів побудови конструкції «колективний суб'єкт» було здійснено спробу поставити в один ряд існуючі в науці адміністративного права та вже відомі такі поняття, як «організація» та «установа», а також свого роду «відносно новий» для адміністративного законодавства термін «юридична особа»;

- певного роду «копіювання» (якщо не повне наслідування) конструкції поняття «юридичної особи» зі сфери цивільно-правового регулювання, зі всією належною їй специфікою, включаючи й цивільну правоздатність, що відображена в ст. 80 Цивільного Кодексу України (далі – ЦКУ) та непослідовна, недолуга його імплементація в рамки адміністративних правовідносин зі всіма наступними протиріччями та нестиківками.

В основі поняття «юридичної особи» лежить аналогія його сутності та природи з фізичною особою. Юридичну особу не можна віднести до так званої

«фікції», бо вона такою не являється чи до «фізичної реальності», оскільки юридична особа виступає такою собі юридичною реальністю, абстрактним центром господарського життя, відокремлена від окремих осіб, що її створили [8, с. 308].

Найвнє визначення юридичної особи є одностороннім і в жодній мірі не відображає його суті. Так, багато правознавців розглядають юридичну особу як не правове явище, а соціальне, саме тому отримала свій розвиток так звана «теорія колективу». При цьому змістовно суть юридичної особи втрачає весь свій правовий сенс і зводиться до такої собі групи людей, що об'єднані певною метою або окремими цілями.

Крім того, недосить коректно було б відштовхуватися від характеристики юридичної особи як створеного на основі закону суб'єкта права, що характеризується відповідними організаційно-правовими формами. Так, дійсно, саме законодавець визначає форми створення та існування юридичної особи, але це відображення зовнішньої форми (організації) суб'єкту, та ні в якому разі не розкриває суть даного явища, а тим більше зміст поняття «юридичної особи».

Також сутність юридичної особи не слід шукати у внутрішньо-організаційних, внутрішньо-колективних відносинах (між засновниками, між робітниками, підрозділами), ототожнюючи організацію та юридичну особу. Юридичну особу не слід також розглядати як сукупність фізичних осіб, оскільки у відносинах з робітниками юридична особа виступає як самостійний, окремий суб'єкт права.

Юридична особа є суб'єктом права, що створюється шляхом виокремлення якостей, властивостей, інших елементів правової особистості людини і їх об'єднання в іншій формі (в межах іншої, по-відношенню до людини правової форми), що стосується також держави, муніципальним утворенням, приватним корпораціям, іншим соціальним об'єктам, що відповідають вимогам воле здатності та цілісності, певної єдності [9, с. 86].

В цілому до особливих ознак юридичної особи, як суб'єкта адміністративного правопорушення у сфері природокористування, слід віднести наступні ознаки, так званого «міжгалузевого» поняття «юридичної особи», а саме:

1) родовим поняттям виступає поняття суб'єкта права, а не організації або майна;

2) сутність юридичної особи – це правові якості особистості: воля, правові дії, правосвідомість, вина, здатність нести правову відповідальність та інші;

3) правова відокремленість від індивіда як суб'єкта права;

4) юридична особа володіє власною правовою формою, елементами ідентифікації, які мають значення для організації зовнішніх її зв'язків;

5) основними властивостями юридичної особи виступають наявність власної волі, здатність суб'єкта формувати та висловлювати в правовому полі власну особисту волю та цілісність, зовнішня єдність суб'єкта, а також здатність бути стороною правовідносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Административная ответственность / Ин-т государства и права РАН. Акад. правовой ун-т; Отв. ред.: И. Л. Бачило, Н. Ю. Хаманева. – М., 2001. – 150 с.
2. Цивільний кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356.
3. Хохлов Е. Б., Бородин В. В. Понятие юридического лица: история и современная трактовка // Государство и право. – 1993. – № 9. – С. 153–159.
4. Бахрах Д. Н. Коллективные субъекты административного права // Правоведение. – 1991. – № 3. – С. 66, 69.
5. Габричидзе Б. Н. Административное право : учебник / Б. Н. Габричидзе, А. Г. Чернявский, А. А. Ким-Кимэн. – М. : ТК Велби : Изд-во «Проспект», 2004. – С. 63.
6. Венедиктов А. В. Избранные труды по гражданскому праву: в 2 т. Т II. #93. Проблема юридического лица в административном праве. – М. 2004. – С. 432.
7. Административное право : учебник / под ред. Л. Л. Попова. – М. : Юрист, 2002. – С. 221.
8. Покровський І. А. Основные проблемы гражданского права. – М., 2001. – С. 308.
9. Архипов С. И. Сущность юридического лица // Вестник Московского университета. Сер. Правоведение. – 2004. – № 5. – С. 86.